

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Henōtikon siue Pacificatorivm Dissecti Belgii

Afhakker, Aegidius

Vrsellis, 1618

Pars Secvnda. In qua status Controuersiarum quæ Remonstrantes &
Contra Remonstrantes in Belgio exagitant explicatur.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-64709](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-64709)

HENOTICI DISSECTI
BELGII

PARS SECVNDA.

*In qua status Controuersiarum qua Remon-
strantes & Contra Remonstrantes in
Belgio exagitant expli-
catur.*

VT igitur quas hactenus utcumque de-
lineauimus, turbarum fundamentum
clariùs paulò à peritioribus possit in-
telligi, visum est præcipua quæstionum ca-
pita penitiùs paulò hic intueri. Ad quod
commodissimè nobis seruire posse viden-
tur istæ, de quibus circa finem præceden-
tis partis diximus, tùm VValachrianorum
tùm Leydensium epistolæ: cùm eum in finè
ut statum controuersiarum dilucidè ac bre-
uiter explicarent, ad exteros sint transmis-
sæ.

Itaque VValachri hoc modo suum in-
stitutum ordiuntur: *Tamet si porro (aiunt) no-
ua indies cõtrouersia suppullulent, quæ ex immo-
derata disputandi licentia nata in vulgus paulatim
se insnuant, quibusque incredibilium malo-
rum seminaria succrescunt; astuare tamen præ-
cipuè*

cipuè

cipuè videmus Remonstrantes in defensione capitum eorum de quibus ex decreto Ordinum Hollandia Anno Christi 1611. Hage Comitii. conquisitio instituta fuit. Referuntur autem hæc capita ad quinque locos, qui sunt de Prædestinatione, de morte Christi & liberatione per eam præstita, de corruptione hominis & libero arbitrio, de operatione saluifica gratia, de perseuerantia Sanctorum.

DE PRÆDESTINATIONE.

CIRCA primum caput, de Prædestinatione scilicet, Vvalachri his verbis Contra Remonstrantium (in quibus sua nomina etiam profitentur) sententiam exponunt. Deum ab eterno secundum beneplacitum immutabile voluntatis suæ, aliquos ex corrupto hominum genere mera benignitate in Christo IESU segregatos, eiusdemque beneficio quando ipsi liberet fide ac regenerationis spiritu donandos, seruare decreuisse ad laudem gloriosæ suæ gratiæ, reliquis verò arcano iustorū iudicio præteritis, & in peccato relictis, propter hoc ipsum peccatum inferre damnationis pœnam ad tolerantie iustitiæque suæ declarationem. Remonstrantes suam sententiam exponunt quatuor distinctis Dei decretis quorum primū est, quo Deus misereri volens generis humani in misericordiam prolapsi si qua per iustitiam & veritatem suam

suam, quas aduersus peccatorem declarari erat conuenientissimum. fieri posset ratione, ex sapientia sua praescripto decreuit Filium suum piacularem victimam hominibus dare, quo peccatum morte sua aboleat eternamq; denuo redemptionem sanguinis sui merito impetret, etiam ius oblineat impetratam salutem homini potenter conferendi. Ab hoc Filio Iesu Christo & gratioso Patris in peccatorem affectu vti in exequendo redemptionis negotio fit, salutis quoq; nostra ab aeterno praordinata caput fontem originemq; atcesimus. Neq; enim non paenitendū de conferenda actu salute propositum Deo ratum fuisse credimus, nisi praemisso à sapientia Decreto, quo iustitiae ob peccatum commissum sanguine Mediatoris consultum voluit.

Secundum Decretum est, quo Deus infirmita iam per carnem lege & abrogato Fœdere primo, ex sapientia sua praescripto decreuit actu ipso in gratiam recipere & salute donare quotquot in Iesum Christum vera & per charitatem efficace fide ad vita usq; finem essent credituri: eos vero sub ira derelictos damnare, qui impaenitentes in infidelitate ac peccatis suis essent perseueraturi. Quod decretum sicuti praecedens illud exigebat, ita sequenti necessitatem dedit.

Est autem illud tertium, quo media ad fidem & resipiscentiam necessaria eo ordine, ijs gradibus, eo gratia sufficientis demenso & ea efficacis virtute conferre proposuit, prout sapientia ad reddendum.

reddendum hominem inexcusabilem, & declarandam seriam Dei in conuertendo quolibet homine voluntatem abundè satisfere iudicauit.

Quibus decretis natura ordine (neque enim hac temporibus discriminamus) præmissis, non potuit nõ subsequi quartum illud cuius hic mentionem faciunt VValachri, de saluandis ijs sigillatim, quos per Sp. sui gratiam in Christum credituros præuidebat, ijs verò à salute arcèdis quot impœnitentes incredulosq; ad vitæ terminum fore præsciebat. Hoc siquidem decretum, præsupposita fidei & infidelitatis præsentia, sub secunda tanquam singulare sub suo vniuersali subsumitur, & ex eodem consequentia necessitate infallibili deducitur.

Arguunt porro Remonstrantes VValachrianos quod Contra-Remonstrantium sententiam in ista sua descriptione nec satis fideliter nec satis clarè explicauerint. Non fideliter (aiunt) quia obiectum Electionis hic statuuntur peccatores in lapsu considerati. At vnde constat VValachris hanc esse Contra Remonstrantium sententiam? quum vno ore in collatione Hagienſi directam super hac re responsionem directauerint, imo ne quid de obiecto Electionis sentirent, declarare necesse haberent, libello supplice apud Holl. Ordines contenderint. Quin potius ex aduerso nobis constat primarios Contra-Remonstrantium cum Caluino, Beza, alijsq; Electioni

tionis substernere hominem non in lapsu consideratum, sed ut condendum adeoque creationem & lapsus permissionem, ut media exequendi decretum predestinationis vtriusque ad vitam & ad mortem intueri.

Dinde in collatione Hagiensi disputatum non fuit de reprobatione, subterfugientibus huius questionis inuidiam Contra Remonstrantibus, ut quorum alij peccati ac lapsus intuentu, alij citra vllum lapsus, nedum subsecuta infidelitatis intuitum, hominum maximam partem reprobata à Deo crederent. Quod non satis dilucidè; sic probant: Tanta enim in his phrasibus; in Iesu Christo segregatos: in peccato relictis; & propter hoc ipsum peccatum inferre damnationis pœnam; sensuum est ambiguitas, ut eam quoque admittant interpretationem, qua admissa à priorè Remonstrantium sententia vix differat hac ipsa Vvalachrorum de Predestinatione declaratio.

Deinde Vvalachri insigniora aliquot diffensionis circa hanc materiam capita subiiciunt. Primò (inquiunt) cōtrouertitur de causa Predestinationis impulsiva. An hac statuatur rectè solum volūtatē diuinæ beneplacitum, Nostri aiūt: Aduersarij licet verbis affirmare videantur, re ipsa tamen negant. Volunt enim fidei & infidelitatis præuisionem decretū predestinationis ordine antegressam esse. Hic Leydēses illos arguunt quod ex consequentijs quas ipsi se inuitis ex doctrina sua inferunt, aliā mentis, aliam

aliam

aliã oris esse Remonstrantium professione
dicant: Quamquam enim (aiunt) statuamus fidei
& infidelitatis præuisionem, decretum Prædesti-
nationis ordine antegressam esse, & priori istius
præscientiæ hoc decretum inniti, necdum tamen
euincitur, causam impulsivam istius decreti non
esse solum Dei beneplacitum. Contra potius, cum
solum diuini beneplaciti sit saluare velle quosuis
credituros, condemnare quosuis non credituros,
nec vlla huius decreti extra Deum in creaturis
causa inueniri possit, utiq; solus quoque bene-
placiti erit in singularium Prædestinatione, qui
sub vniuersaliore isto decreto subsumitur, Petrum
crediturum saluare velle, & Iudam non creditu-
rum condemnare. Neq; enim huius decreti cau-
sa impulsiva est, vel fides, proprie loquendo, Petri,
vel Iudæ infidelitatis, sed liberrima Dei voluntas,
volentis talis persona misereri, talis non misere-
ri. Quid quod ex ipsa Contra-Remonstrantium
sententia Decretum iustificationis singularium
non sit nisi fidelium, & fidei præscientiæ innitatur,
nec tamen propterea fidem huius decreti causam
impulsivam vnquam dixerint. Cur ergo non eode-
modo de electionis decreto loqui licebit, non esse
illud nisi fidelium, nec tamen fidem esse impulsivam
causam. Damus tamen fidem infidelitatem
que conditiones esse sine quibus nec hunc saluare,
nec illum præterire ex puro putato beneplacito vi-
sum fuit Deo. Sicut ergo Contra Remonstrantes
beneplaciti esse volunt, quorum individuum
Deum

Deum misertus fuerit, quorum non, ita nos qualium
 indiuiduorum, qualium non. Vnde apparet minimè
 nos absolutam in Prædestinationis negotio volun-
 tatem negare, sed agnoscere potius. Absoluta enim
 voluntatis esse arbitramur, Decretum illud v-
 niuersale, de fidelibus saluandis, infidelibus
 reprobandis, in quod resoluti semper necessarium
 est Decretum de singularium salute & damnati-
 one, ex fidei infidelitatisue præscientia quod con-
 ditionatum reuera est, quia sine harum conditio-
 num præscientia nec Decretum de saluandis qui-
 busdam singularibus, nec de prætereundis alijs fa-
 cturus vnquam fuisset Deus. Nec hoc ipso volun-
 tatem Dei à causis mediis ordine posterioribus de-
 pendentem facimus, cum fidem, infidelitatemque
 non vt causas istorum decretorum propriè dictas,
 sed vt condiciones à Deo præscitas considere-
 mus, ideoque non ordine decretis istis posteriores,
 sed secundum rei naturam in Dei mente prio-
 res.

Secundum punctum quod in controuer-
 siam venit (aiunt Vvalachri) est, quodnam
 Prædestinationis obiectum statuendum sit. Nam
 aduersarij contendunt, Deum in decernendo con-
 templatum fuisse homines quos eligebat non mo-
 dò vt iam conuersos & fide præditos, sed etiã per-
 seueraturos in eadem fide; quos abiiciebat, vt im-
 pœnitentes & incredulos, aut certè à fide ac pro-
 bitate defecturos, nunquãq; ad meliorem mentem

N

ne qui-

ne quidem per oblationem sufficientis gratiae uersuros. Contra nostrorum sententia est, Deum considerasse homines, quos eligebat, quosque praeferibat, ut lapsos in Adamo, in peccatis mortuos, & re filios natura, nec praeuidere in hominibus potuisse, nisi quod electionis iam prius largiri aliquibus aut desertionis consilio non tollere ex aliis constituerat. Quamuis uero in ipsa re nobis conueniat cum iis, qui statuunt DEVM intuitum esse genus humanum aut singulariter, ut condendum citraque peccati rationem, aut communiter, prout ipsi totus illius status ab aeterno fuit infallibili certitudine expositus (siquidem in hanc sententiam conspiramus omnes, nihil quod in homine DEVS praeuiderit decreti ipsius causam existere potuisse) nostri tamen eos sequi maluerunt, qui hominem in Adamo lapsam & peccato perditum obiectum Praedestinationis statuunt. Praterquam enim quod haec sententia facilius expediendis difficultatibus, & erudiendis rudioribus, & obloquentium protulantiisimis uocibus cohibendis magis accommodata sit, Confessionis etiam Belgicae, quae & Anglica & Gallica calculis suis firmam uestigium insistit. Respondent ad haec Leydenses: Controversari soles an Praedestinationis obiectum sint homines indefinitè & communiter considerati, uti uoluit L. Trelocatus, an condendi, uti CALVINO, & BEZAE placuit, an ut saluabiles, damnabiles, creabiles, labiles.

labiles, reparabiles, uti Doctoris F. Gommar
 ri habet sententia: an ut conditi, sed in puris
 naturalibus considerati uti visum F. Junio:
 an ut lapsi iam, uti Vvalachri: an verò ultra
 ut vocati & credentes, aut vocationi non ob-
 temperantes, uti Patribus priscis ante AVGV-
 STINVM, MELANTHONI, SOHNIO,
 & IACOBO ARMINIO alijsque probabili-
 us visum: Deinde aiunt se etiam in il-
 lam sententiam conspirare, nihil quod in
 homine DEVS prauiderit Decreti istius cau-
 sam existere potuisse. Sed tamen (subdunt)
 obliti hic videntur fratres Vvalachri eorum, quæ
 iam ante scripsere, nimirum: Deceuisse De-
 um quibusdam inferre damnationis pœnam pro-
 pter peccatum. Hic enim meritoriam istius De-
 creti causam peccatum faciunt, & illud in ho-
 mine prauisum, à quo cum multis parasangis
 discedant ÿ, qui hominem in Predestinatione,
 aut ut condendum singulariter, aut commu-
 niter considerant & indefinitè, utique non cõ-
 sentire in ipsa re, nedum in illo dogmate: Nihil
 prauisum in homine Decreti istius causam esse
 potuisse; sed maximè dissentire nobis videntur,
 in tantum quidem, ut posteriores priore sen-
 tentia DEVM insipientia argui, priores po-
 steriore DEVM iniustitia insimulari contem-
 dant. Quod si verò prior, quæ in lapsu ha-
 ret, vestigijs, ut hic dicitur, Confessionis Bel-
 gica, Anglica, & Gallica insistat, utique po-
 sterior

sterior ab illis Confessionibus recedet, maximumque
hic iterum inter illas sententias apparet discrimen.
Sed aut hic Contra-Remonstrantibus in sua, ac
Vvalachris in Contra-Remonstrantium causa lo-
quentibus fides deroganda. Illi enim ab Ecclesia
formata quicquam super hac re statutum esse ne-
gant, imo questionem illam dicunt excedere limi-
tes Confessionis & Catechismi, hi verò ad Confes-
sionem Belgicam, Anglicam, & Gallicam provocant.

Tertium punctum considerandum dicitur
esse VValachri de ordine fidei, sicque suam
ponunt sententiam: Nostri fidem ex Electionis
beneficio promanare, ac proinde medium esse subor-
dinatum decreti illius executioni, neque tamen
hinc consequi, infidelitatem eiusque fructus repro-
bationis effecta esse: hac enim Deum quid fieri ab
homine spontaneam voluntatis sua motionem se-
quente non coacte, sed voluntarie ac iustissime per-
missurus esset; Electione verò quid ipse esset in homi-
ne per Spiritum suum operaturus sapientissime de-
creuisse. Leydenses sic suam subiungunt: Fi-
dem ut quippiam antecedens Electionem in merito
Dei eligentis, quamque ut praestitam prouidet, con-
sideramus, fructum verò consequentem & medium
executioni prioris decreti de singularium Electio-
ne subordinatum esse negamus. Agnoscimus tamen
fidem consequens, effectum & fructum dici per
Decreti istius generalioris de fidelibus saluandis
fidelibus condemnandis, cum ex hoc decreto con-
sequenda fidei fluat necessitas, ipsa verò fidei colla-

ex tertio decreto de mediis ad fidem impetrandam administratione. Quando verò Deum in Reprobatione decreuisse aiunt, quid fieri ab homine spontaneam voluntatis sua motionem sequente, non coactè sed voluntariè, ac iustissimè permissurus esset; nec ex Contra-Remonstrantium sententia, nec consentaneè loquuntur. Non ex Contra-Remonstrantium sententia; Hi enim in Collatione Hagienfi quid de Reprobatione eiusque effectis sentiant, exponere detrectarunt, licet eorum non pauci & scripserint iam ante, & scribant etiam nunc (vtili fra demonstrabitur) fructus reprobationis esse creationem reproborum, desertionem siue gratia subtractionem, excacationem & indurationem, perseverantiam in peccato: addo etiam hac ipsa effecta reprobationis ab illis vocari & κατὰ τὸ ἔργον & κατὰ τὴν Διάνοιαν. κατὰ τὸ ἔργον quia Beza, Polani, Perkinsi, Wittakeri, Bircani aliorumque hoc affirmantium voces, suffragio suo cōprobant: κατὰ τὴν Διάνοιαν, quia qui infidelitatem fructum, vocat reprobationis, annon eius effectum esse pariter agnoscit? qui Deum voluisse contendunt, ut peccaret homo, ut incredulus esset ac contumax, quo viam sibi ad ipsorum iustam condemnationem sternat, & eundem Deum non permissivè solùm ad peccatum, sed ἐνεργητικῶς concurrere; annon ἐμφατικῶς satis hac ipsa peccata reprobationis effecta esse significat. Non consentaneè eos loqui inde evidens fit, quia solùm decretum permittendi hominem sibi, infalibile medium non est exequendi decretum ab-

1. secundum verba & secundum

sensum

1. efficaciter. ex pressè.

soluta reprobationis, cum posita illa permissione non
necessario, sed liberè homo peccet, hoc est, possit non
peccare. Decreto siquidem permissionis mediâ soliti-
modo peccatum inhibitura efficaciter suspendun-
tur, ideoq; ex hoc diuina voluntatis immanente
actu peccandi & in peccato perseverandi necessitas
fluit nulla, quod considerantes alij, Calvinus, Bez-
Perkinsus, quiq; hos sequuntur, reprobationis decre-
to, non decretum permissionis solum sed & decretum
efficax de subtrahenda homini gratia, eoq; exceden-
do & indurando subordinant, ne antecedenti ab-
soluti decreti executio à libertate hominis & con-
tingentia vlla causa secunda suspendatur. Rursus
inconuenientissimum nobis videtur affirmare, De-
um electione decreuisse, quid ipse esset in homine
per spiritum suum operaturus. Electionis siquidem
absolutæ ad salutem decreto salutis tantum, non
dei decernitur collatio.

Quartum punctum circa idem caput de
Prædestinatione controuersum est, de voca-
tione. De qua sic VValachri: Nostri vocati-
onem hominum, quæ verbi prædicatione ex
dato Domini perficitur, exequendi illius
filij medijs annumerant. Quum autem
cent Nostri non omnibus, quibus prædicatum
Euangelium, donari credendi facultatem
sed quosdam singulari Dei bonitate effici
tertrahi, alijs in cecitate & contumacia
iustè derelictis, Deum agere simulatè cum
minibus inde colligunt. Nostri contra

piunt Euangelij prædicationem, propriè quidem
 & principaliter electis in salutem, per accidens ta-
 men & minus principaliter reprobis in testimoniū
 diuina ordinatione destinatam esse. Leydenfes
 hoc modo: Neq̄, enim nobis vocatio medium est
 exequendi Prædestinationem singularium, & qui-
 dem eorū quos infide perseueraturos præuidit De-
 us. Verum decretum vocationis, quo media ad fidem
 ingenerandam necessaria administrare instituit,
 natura ordine Prædestinationis & saluandi consilio
 præmitti debere arbitramur, cuius tamen neces-
 sitatem ex priori decreto saluandi credituros quosli-
 bet deducimus. Hoc dicimus, Deum quosdam exter-
 na Euangelij prædicatione non dignari, idq̄, non
 iuxta aliquod absolutū Decretum quibusdam ho-
 minib. fidem & salutem non dandi, sed propter alia
 in homine ipso latentia, nobis incognita, Christo no-
 ta, cui suum regimen est permittendum. Nam
 diuersimodam prorsus rationem esse agnoscimus
 vocandi hos, non vocandi alios. Quos vocat Deus,
 & prædicationis gratia primitus dignatur, vt
 plurimum tales esse fatemur, vt nihil minus ipsorū
 virtutes, quàm hanc donorum diuinorum largiti-
 onem indebitam promereantur, nihilq̄, in ipso-
 rum natura dignum ista gratia reperiri possit;
 ex aduerso potius quamplurima esse, propter
 quæ, si ex seueritate Deo agere libitum esset, æ-
 ternum tantis donis merito priuari debeant;
 ideoque non ex solo tantum beneplacito diuino
 N 4 hosce

hosce externa verbi voce vocari, verum etiam ex
 absoluto, nulla ab ipsis praestita conditione quam ad
 vocationem praexigere visum Deo fuerit. Verum
 non sub obscuris ex scriptura rationibus ac testi-
 moniis colligi posse putamus, interdum Deum hanc
 vel illam gentem, ciuitatem, personam, Euangelij
 reuelatione pra aliis dignari, quam ipse dignum
 pronunciat non quidem ex propria sanctitatis di-
 gnitate aliqua, sed ex gratiosa sua aestimatione,
 qua per naturalem legis suae notitiam, & melio-
 rem gratia communioris vsum correctos nonnulli
 idoneos iudicat, quos vltiore gratia, idque ex be-
 neplacito suo donet usque anteferat, quos vel gratia
 semel oblata contemptores fuisse improbos, vel hor-
 rendis alioquin sceleribus mancipatos deitatis
 comperit. Cur vero quam plurimas gentes, ciui-
 tates, personas hac, vel illa temporis periodo, tali
 gratia mensura non vocet, etiam liberrima ve-
 luntatis esse censemus, siue hoc ipsum mereri que-
 potuisse statuatur praeter originalem corruptio-
 nem singularis quadam ipsorum improbitas, quod
 fiat, beneplaciti diuini erit talibus isto tempore
 tantum gratia non largiri, siue nulla huius volun-
 tatis meritoria causa singularis ex parte hominum
 dari possit quod nobis verisimile magis videtur. At
 hic quidem profundas diuitias, tum sapientiae, tum
 cognitionis Dei inscrutabilia eius iudicia & in-
 imperuestigabiles suspicimus ac veneramur. Atque
 hominum quosdam nullo vitae suae tempore Eu-
 gelij praconio ad salutis participationem reapse-
 runt.

uitet; rursum solius beneplaciti esse dicimus, licet
 nō absoluti, sed talis, quo nō nisi veritatem in iniu-
 stitia detinentes, & reformationis semina porten-
 tosis flagitiis extinguentes, saltem non nisi ob insi-
 gne peccatum, Euangelij sui annuntiatione desti-
 tuti cupit. Et tunc causam prateritionis meritoria
 in natura hominum, siue in hominibus ipsis latere
 non inficiamur. Vnde colligere est, non statui à no-
 bis semper melioribus Euangelij gratiam offerri, sed
 vt plurimum ea indigni, tantum absit, vt vocati-
 onis causam non in Dei beneplacito, sed hominis
 natura residere credamus. Et quamuis ante omne
 gratia auxilium, tum eius, qua communissima est,
 & nulli non homini affulget, tum eius qua Euan-
 gelica prae dicatione definitur, & à priore sub pro-
 prio gratia nomine distinguitur, nullum fere (a-
 liquod enim à temperamento proficisci non est du-
 bium) inter gentes corruptionis discrimen appa-
 reat, tamen inscripta iam cordibus ipsorum aliqua
 Dei & voluntatis diuina notitia, similem adhuc
 esse omnium improbitatem neutiquam putamus.

De interna & externa vocatione ita statuimus
 vt disparatas has ex prima Dei intentione voca-
 tiones esse negemus, contra verò neminem externi
 verbi voce vocari credamus, quem non etiam
 sed suis gradibus & successibus, verbo & spiritu
 suo intus afficere, & ni hominis obstet malitia,
 reapse conuersum iri serid velit. Hanc ipsam ob
 causam verbo prae dicatione spiritus operationes so-

cias facimus, & iis quoque qui effectu ipso non excitantur ex spiritali morte in vitam, verbum predicari, dicimus spiritu viuifico minimè destitutum, intellige quo viuificari sufficienter & efficaciter potest homo, & viuificare peccatorem nondum refractarium vult seridè et si non absolute, Deus, & viuificare iam plus minusue aggressus est. Quoties verò docent Contra-Remonstrantium plerique Deum externa Euangelij prædicatione respiscientiam ac fidem ab iis exigere, quos conuersos non vult, quibusq; potentiam credendi absolute decreto largiri noluit, nec in alium finem vocari reprobos, quàm vt excœcentur, indurentur, & ni credant, grauiorem sibi accersant damnationem; ab hypocrisi hunc agendi modum vindicari non posse nostra fert sententia.

Vbi verò locorum Contra-Remonstrantes excipiant, Euangelij prædicationem propriè quidem & principaliter electis in salutem, per accidens tamen & minus principaliter, reprobis in testimonium diuina ordinatione destinatam esse, hætenus videre non licuit. &c.

DE SATISFACTIONE

CHRISTI.

DE secundo principali capite sic Vvalachi: Docent Remonstrantes Christum ex proposito æterni Patris quod ipsum electionis decretum ordine antecesserit, pro omnibus indiuiduis hominum, tam pereuntium quàm seruandorum mortem oppetiisse, adeoq; omnibus reconcilia-
tione

tionem cum Deo & remissione peccatorum acquisita, effecisse ut Deus citra iustitiae suae violationem, omnibus gratia ostium rursus aperuerit. Tamen si plurimi eorum per incredulitatem huius beneficii fructum non percipiant. Nostri contra Christum ex proposito aeterni Patris, quo gratuita electionis consilium efficaciter exequi decrevit, pro solis electis, ut verè credentibus sibi à Patre traditis mortem subiisse, ac proinde Remissionem peccatorum & liberationem ipsi solis acquisivisse, quibus efficaci virtute sua idem beneficiū reipsa comunicat. Sufficere quidem Christi mortem, quoniam ob personae dignitatem sit infiniti pretij, omnibus omnium hominum peccatis abolendis, morti tamen traditum esse tantum pro ijs, quos Pater per ipsum ab interitu exemptos, ad immortalem vitam traducere constituerat.

Remonstrantes fatentur statum controversiae huius ita se habere. Hinc aiunt Vvalachi in disquisitionem venire primò: an causa suprema προυδμειν mortis Christi pertineat ad electionis decretum quo Deus ab ^{Impulsi} aeterno suos per Christi meritum ad finem ^{sua.} beatissimum perducendos destinarit. quod dicunt se cum reliquis Contra-Remonstrantibus tenere, & putare absurdum quod Deus dicatur decrevisse quomodo consilium suum exequeretur (quod fit per missionem Christi) priusquam consilium (de salvandis hominibus) vllum cepisset.

Leyden

Leydenses causam illam referunt ad charitatē qua Deus dilexit mundum, id est, uniuersum genus humanum tanquam suas creaturas. *Inde aiunt, manasse primum illud absolutum decretum de Filij missione, qui sanguine suo pro peccatis satisfaceret, & aeterna redemptionis ius potestatemq; impetraret, usque quibus visum esset Patri conditionibus salutem conferret. Quod quidem secuta sunt alia decreta, partim de his ipsis conditionibus, partim de medijs ad conditionum praestationem necessarijs.* Deinde arguunt sententiam Contra-Remonstrantium. Primò, quòd in ea Deus prius decreuisset homines filios irę saluare, quàm qua ratione iustitię suę satisfaceret dispexisset. Secundò, quòd meritis Christi nimium derogent, cum absque vlllo ad passionem eius respectu peractum fuerit de peccatoribus saluandis decretum, quod aiunt valde placiturum Socinianis, qui inde sint Achilleum argumentum deducturi, quod scilicet nihil absurdi contineat, dicere Deum iustè omnes prædestinatos saluare absq; vlla satisfactione Christi: si enim Deus sine Christi satisfactionis respectu voluerit eis salutem dare, cur quod iustè voluit, iustè facere non potuerit.

Examinandum secundo? An ex proposito æterni Patris Filius pro omnibus hominibus, nemine excepto, mortē sustinuerit? Negant VValachri, concedunt Leydenses, vnde

vnde illi sustinent Christum omnibus pro quibus mortuus est vitam re ipsa contulisse &c.

DE LIBERO ARBITRIO.

DE tertio principali capite, scilicet, de Libero arbitrio & corruptione lapsi hominis docent nostri (aiunt Vvalachri) intelligentiam, cuius est obiectum monstrare voluntati, in rebus spiritualibus quae ad vitam aeternam pertinent, non solum nihil prorsus capere sine gratiae adminiculo; sed planè caecā esse, precipuaque celestis doctrinae capita fastidire, imo ut absurda & falsa despiciere: voluntatem, vitio in quod cecidit superatam, non nisi in malum & quidem spontaneo ac libero motu propendere. Affectus denique inordinatis appetitionibus & prauitate ad quauis scelera impellente, vitiatos esse, nihilque in hominis anima ante conuersionem reliquum mansisse, quā quod ipsum ἀναπολόγητον coram Deo reddat.

Leydenfes primò sic hanc sententiam censent: Sed mirum quam hic sibi contradicant Vvalachri. Aiunt intelligentiam hominis irrogeniti in rebus spiritualibus quae ad vitam aeternam pertinent, nihil prorsus capere, & statim subiungunt: nihil in homine reliquum mansisse, nisi quod ipsum ἀναπολόγητον, coram Deo reddat. At hoc ipsum quid est, nisi aliqua rerum diuinarum

in excusabile.

narum

narū quæq; ad vitam immortalem pertinent cognitio? Deinde suā ponunt sententiā. Si enim vi constans est philosophorum sententia, radix libertatis in iudicio rationis & intellectu sita sit, quale ratio obiectum monstrat, aut monstrare potest, tale eligit voluntas. Quare ante lapsum & boni & mali rationes edocta mens, & hoc & illud voluntati eligendum repudiandumque offerre potuit. In lapsu boni salutaris & saluifici prorsus ignara voluntatem talis boni cupidine inflammare non fuit potis. In statu regenerationis, noua doctrina Euangelica cognitione donata, nec non residuum habens mali cognitionem, ad boni pariter ac mali electionem voluntatem excitare, denuo comparata est. Post hanc vitam vero felicitatis summa particeps futurus homo, nec vllas malorum rationes in animum admissurus, solius boni amore circumscriptam voluntatem habebit. Semper, itaque & in omni vite huius statu libertas voluntati essentialiter adheret, sed talis, qua obiectum velle potest vel nolle, quam contrarietatis, alij specificationis vocant, aut qua obiectum potest velle, vel non velle, quam contradictionis siue exercitij vocant, Veramque exercet voluntas circa media & fines non vltimos. Posteriores solum circa finem vltimum, aut bonum in genere consideratum. Dein subdunt: Ingenue credimus elanguisse aded nostras vires, vt nisi eas restauret gratia, ad salutaria bona pertingere nequaquam possint. Nec tamen inficias inuis, arbi-

travi nos, posse hominem utcumque adhuc in peccatis mortuum, nec spiritu Christi regentem, ex dictamine legis in cordibus inscripta facere ea qua legis sunt, & ut Perkinsus loquitur venire ad templum, loqui, & annunciare verbum Dei, extendere manus ad Sacramentum recipiendum; ut enim aures prabere (externas saltem) nos docere cupienti, quibus veluti medijs ab ipso Deo ad conversionem prerequisites; ad uberores diuina benignitatis percipiendas opes deducitur, aut si adhibere illa negligat, ^{ἀποστρέφεται} redditur.

Circa hoc caput disquirendum dicunt Valachri de natura voluntatis: In eo quidem aiunt, inter omnes conuenit, liberè agere quicquid agit, sed hoc queritur: an eiusmodi libertas dari non possit, nisi in voluntate qua tam ad bonum spirituale eligendum, quam ad malum auersandum, naturae conditione comparata sit. Nostri tamen si fateantur homini in esse vim ^{προαίρεσιν} qua voluntas obiectum ostensum à ratione, bonique speciem habens, licet non sit verum illud bonum, liberè eligit, contraque auersatur, quod mali specie se intellectui conspiciendum obrulit, statuunt tamen falli ipsos in definienda libertate voluntatis, quam proprie non ex obiectorum diuersitate, sed ex agendi modo qui coactioni opponitur metiri debemus. Liberum enim arbitrium naturaliter homini inditum manere in natura quamuis qualitate deteriori olim in Adamo mutatum sit, & meliori mutetur indies: à Christo. Respondēt Leydentes

denfes: Hic nec sententia nostra, nec liberi arbitrii satis se intelligentes esse ostendunt. Non sententia nostra, quia non censemus essenziale esse voluntati ad bonum vel malum se inclinare posse, quin potius impossibile hoc fuit in statu lapsus, in quo boni supernaturalis & saluifici defuit cognitio, & impossibile erit post hanc vitam, in qua peccandi & malum volendi rationes probabiles menti non obuersabuntur, sed in primo statu eam fuisse dicimus liberi arbitrii naturam, ut ad bonum, & ad malum se inclinare posset homo. Non liberi arbitrii: quia eius libertatem coactioni solummodo opponunt, & non nisi in spontanea voluntate ad suum actum inclinatione consistere autumat, quod certe libertas, cum determinatione ad unum, hoc est necessitate proprie dicta siue natura optime consistere potest. At contra saniores nostri iudicio Philosophi & Theologi libertatem voluntatis humana opponunt necessitati ad unum determinanti, eamque in se citra ullam huius vel illius status considerationem definiunt, voluntatis potentiam actiuam, que positis prerequisite ad agendum necessariis, velle, potest, vel nolle, aut velle, & non velle, hac enim differentia ad actus vel contrarios, vel contradictorios a voluntatis libertate est inseparabilis.

Iterum videndum (aiunt Vvalachri) An omnis necessitas quae ex antecedente decreto diuino manat, libertatem voluntatis, & contingentiam tollat: Nostri negant, Aduersarij asserunt. Responde-

Leydenfes: impossibile esse etiam per absolutam Dei potentiam, ut vna eademq; actio positus iisdem prerequisiteis, proprie dicatur necessaria, hoc est, natura sua talis, ut non possit non fieri, & proprie contingens, hoc est, natura sua talis, ut possit esse & non esse. Quare si ponatur actu antecedens aliquod decretum, quo Deus, ut illa existat, decreuit, stante illo decreto, necessitatem propriissimam accipit & non potest non fieri. Dein subdunt: Verum querere libet ex Vvalachris, an dum inter necessitatem hic & libertatem voluntatis contingentiamq; distinguunt, per libertatem intelligat sponte operantem & non coactè potentiam; per Necessitatem verò coactionem: an verò eam libertatem qua necessitati determinanti ad vnum opponitur, eamq; necessitatem, qua indifferentiam illam ad velle, nolle; velle, non velle non patitur; aut tandem necessitatem intelligant determinatam ad vnum, & libertatem à coactione. Si prius dicant, sequetur Primò ex decreto diuino coactionem manare; aiunt enim necessitatem eam, qua ex decreto diuino manat, cum libertate consistere posse. 2. Iudæos coactè & spontaneo motu Christum morti dedisse, & coactionem cum spontaneo conciliari posse. Si secundum eligant, fateri necesse habent, aliam esse libertatem voluntatis, quàm illam, qua coactioni opponitur nimirum eam, qua in actuum suorum consistat indifferentia, & per consequens libertatis naturam non ex agendi modo,

do, qui coactioni opponitur, sed ex illa determinatione merendam esse. Si tertium placeat, nulla inter nos & ipsos hic controversia, nec enim diffitemur spontaneum, siue libertatem à coactione, cum determinatione ad unum stare posse, licet in electione voluntatis non concurrant, nec de hoc necessario & contingenti sermo nobis sit, cum ea essentia differre scribimus. Sed de necessitate ad unum determinata, & libertate ad opposita.

Deinde inquirendum (aiunt VValachri) utrum affectibus hominis non regeniti tantum insit pronitas quadam ad peccandum, non etiam prauitas huiusmodi quae ipsum ad odium Dei & proximi propensum efficiat, imò ad quodlibet malum perpetrandum incitet, nisi vniuersali spiritus gratia in ordinem cogatur. Hoc (posterius) nostri asserunt. Leydenses se explicant tribus propositionibus, quarum prima est & pronitatem in effectibus hominis non regeniti & prauitatem. In secunda distinguunt vocem odij: Odisse Deum secundum scripturas dicitur, qui mandata eius non seruat, nec voluntati eius obedit, & hoc sensum neminem non ante regenerationem Deum odij asserimus. Odisse etiam Deum ex voce odij naturae significatione dici potest, qui directo in ipsam Deum cordis sui odio fertur, maiestati illius male volens usque adeo ut vel ipsum Deum non esse, aut insipienti quadam iniuria affectum velit, quo sensu athenienses irrogeniti Deum oderint non facile dixerimus. Tertia est: impossibile prorsus esse hominem ad quodlibet

libet malum propensum esse. si per τὸ quodlibet sin- i. Simul
gula malorum genera & species ἀπαρτῶς intel- & semel.
ligantur: neque enim idem homo in prodigalitate
simul & avaritia vitium proclivis est. &c.

DE GRATIAE DIVINAE
OPERATIONE.

VV Alachri de hoc capite sic: Nostri sta-
tuunt Spiritum sanctum ordinariè per
verbi prædicationem alios quidem gravissimo cō-
scientia testimonio convictos miseria sua ἀναπολογί-
τῳ reddere, alios verò efficaciter trahere, mentibus ^{inexcusa-}
eorū illuminatis & affectibus sanatis, adeo ut quā- ^{fabiles.}
vis ex carnis suae ingenio Spiritus operationi non nisi
resistere possint, tamen huius virtute emendati, atq;
in aliam naturam regeneriti, volentesq; facti ex no-
lentibus, non solum credendi facultatem acceperint
sed actu in Euangelij obsequium se addicant, ac
proinde vnicam fidei ac conversionis suae causam
Spiritus sancti gratiam agnoscant. Leydenfes hoc
modo: De conversionis nostrae causis ea nobis sen-
tentia est ut nec hominis ab ea voluntatem, nec
Dei per verbum Spiritumq; operantis gratiam ex-
cludamus, sed illam ut huic subordinatam, hanc
ut illam prævenientem semper & mouentem consti-
deremus, utraque, licet diversissimis modis, ad e-
iusdem operis boni ἀποτέλεσμα concurrente Volun-
tas ea est causa quæ proximè & immediatè vult
bonum, credit, sperat, diligit. Nam cum
omnis actio ex aliqua proximè potentia emanet

hos ipsos conuersionis actus ad voluntatem referri
 necesse est, non ad Deum, quia non Deus in Chri-
 stum credere, sperare, dolere, poenitere dicitur,
 sed voluntas. vnde fit vt hanc causam quoq; istorū
 actuum esse negari nequeat, nisi qui non hominem,
 sed Deum in homine conuerti dixerit. Verū cum
 hi conuersionis actus altioris sint ordinis, nec vale-
 at naturalis & congenita voluntatis potentia illi
 suis viribus producere, superiore & altioris quoq;
 ordinis causa opus fuit, qua voluntatis potentiam
 eleuaret, & nouas vires sufficiens, voluntatem no-
 stram faceret posse, quod ex se non posset, nec hoc
 tantum, sed & dum facit & operatur illa, adesse,
 actumque, vt ita loquamur, comproduceret. Atque
 hac causa Deus est gratiose operans. Quare distincte
 hic voluntatem siue hominem, & Deum siue gra-
 tiam, vt subordinatas quidem, sed non separatas seu
 collaterales causas intuemur, & secundū scriptu-
 ras & rectam rationem, solum hominem dicimus
 credere in Christum, mortificare suum veterem
 hominem, & viuificare nouum, cum timore ac tre-
 more salutem suam operari intellectu, voluntate,
 appetitu, singulis quod suum est agentibus, cum ad
 nullum suppositum aliud ista actiones referri possint,
 praeterquam ad hominem. Rursum, Deum dicimus
 solam & vnicam esse causam, qua gratiose in intel-
 lectum, voluntatem, affectus influxu has potentias
 prauenit, excitat, viribusq; abunde instruit ad actio-
 nū & alium productionē, quas ex se, per se, à se, in se in-
 aeternum productura nō fuissent, nec producere po-
 tuissent.

ruiſſent. Ideoq; non homini eiusq; potentijs acceptam ferimus vel minimã conuerſionis laudem, aut acceptam ferri poſſe vel vlla ſpecie putamus, ſed ſoli Deo qui vt intellectus creditu neceſſaria credat, voluntas eligenda velit, appetitus appetat, ſolus effectum dat.

Circa hæc examinari volunt Vvalachri, Num omnes Euangelij prædicatione, conuertantur, quos SPIRITVS SANCTVS conuertere intenderat. Aſſerūt (inquiunt) noſtri. Leydenſes reſpondent: non omnes Euangelij prædicatione conuerti, quos Spiritus ſanctus conuertere intendit, hoc eſt, quorum conuerſionem ac ſalutem ſerid, & ſi non abſolutè vult & deſiderat, & velle ſe vocis publicæ præconio declarat. Maior ſiquidem pars conſilium Dei aduerſus ſe aſpernantur, & indignos ſe vitæ æterna iudicant.

Itē. Vtrum SPIRITVS SANCTVS conuertēdis tantum largiatur ſufficiēs auxiliū, tum præuenientis, tum comitantis gratia, quæ per modum aſſiſtentiæ, voluntatem ita excitet, & moueat, vt ſi velit, poſſit ſe ad credendi actum promouere, an etiam habitualem gratiam, qua volūntatem refringit & regenerat, non eius ſubſtantiam mutando, ſed nouam qualitatem inducendo, veterem paulatim abolendo, vnde fides & conuerſio reiſa conſequantur. Poſterius noſtram, prius Remonſtrantium ſententiam complectitur. Reſpondent Leydenſes, Spiritum Sanctum conuertendis largiri auxiliū ſufficiens & efficax præuenientis & con-

mitantis gratia, qua per modum assistentia, hoc est actionis, voluntatem ita excitat & mouet, vt non solum credere possint sed & velint, licet possint non velle, & gratiam oblatam aspernari. Quod si verò per habitualem gratiam non ipsos fidei ac charitatis habitus, sed aliam quandam qualitatem efficacem intelligant, non repugnamus tale quippiam in voluntatem infundi, modo à qualitate illa voluntatem non irresistibiliter determinari dicant.

Similiter de operandi modo: Nostri (aiunt VValachri) fatentur quidem corruptam hominum naturam Spiritus operationi perpetuo aduersari, imo donec regenerationis beneficio sanata fuerit non nisi aduersari posse, quando quidem *φρόνησις* & *ἰσχυρὰ* τῆς θείας ἀποστολῆς à Paulo nominetur, sed negant interea adeo lægidā Spiritus operationem esse, vt cor lapideū nō auferat, eiusq; loco carneū substituat, aliud. n. esse oppugnare, aliud expugnare & vincere Spiritus actionem: obstrepere quidem Deo voluntatem, sed filij efficaci gratia renouatā Spiritus ductū quam promptissimè sequi. Postquā autem voluntas Spiritus sancti virtute sanari cœpit, dupliciter considerandam esse, vt regenitam, & reliquas adhuc veteris corrupteque natura circumferentem, posteriori intuitu repugnandi vires retinere: secundum priorem resistere non posse, quia in ea parte semen Dei maneat, quo sic formetur piorum corda ad rectitudinem, vt non praualeat caro, sed à Spiritu dometur, & reluctandi potentia paulatim enervetur. Regenerari enim nos in eam natu-

Pruden-
tia carnis
inimici-
tia in
Deum.

tam, in qua ubi numeris omnibus consummata fuerit, voluntatis libertas erit, ut scribit Augustinus, non posse peccare: perseverantia felicitas, bonum non posse deserere.

Leydenses arguunt VValachros, quod non dixerint Cōtra-Remonstrātes docere operationem Spiritus sancti esse irresistibilem. ipsi questionem sic formant; Queritur num eas omnipotentia vires in conversione hominis ordinaria per verbum explicet Deus, quibus voluntatem ad actionem necessariò & irresistibiliter determinat, ut non possit illa actum suspendere aut contrarium producere. Hoc nos negamus, illi rotundè non affirmant. Nec ille (subdunt) qui ex Augustino adfertur locus, nobis quicquam incommodat, sed potius fratrum de inamissibilitate (liceat his vocibus uti) gratia, in hoc vita curriculo sententiam damnat, cum Perseverantia felicitatem, qua in eo consistit, ut bonum non possit deserere, in eum statum rejiciat, in quo omnibus numeris consummata erit natura nostra.

Deinde VValachri suam sententiam latiùs sic aperiuunt: Consideramus fidem quatenus est donum Dei, & actio hominis. In respectu dicimus voluntatem se passivè habere, quoniam à spiritu Dei novam qualitatem accipiat: isto verò activè, quandoquidem ex ista qualitate diuinitus accepta Evangelio assensum praebeat. Ergo actum à Dei Spiritu rectè agere, ipsumque velle à nobis quidem esse, sed bene velle à Deo. Deinde dicunt

dicunt examinandum: num hinc sequatur voluntatem nostram moueri à Deo violenta impulsione, neque secundum naturam proprietatem liberè agere sed homines in truncos & lapides conuerti? Auum Remonstrantes. Negant nostri: arbitramur enim non aboleri voluntatem nostram, Deo in ipsam effundente suam gratiam, quo minus verè voluntas sit, sed nouam creari, non vt voluntas esse incipiat, sed vertatur ex mala in bonam, ex nolente in volentem. Itaque id quod creatura natura est integrum manere, corrigi quod corrupta erat.

Respondent Leydenses: Queritur an Deum voluntatem ex nolente faciat volentem irresistibili potentia, an relicta voluntati libertate non volendi aut nolendi. si prius eligant, duas coactionis proprietates istuc reperire est, scilicet primò necessitatem, qua ita ad actum suum determinatur voluntas, vt non possit oppositum, qua cum libertate proprietate pugnat; Secundo necessitatem coactionis, qua cum ipsa voluntatis spontanea inclinatione in obiectum pugnat, & non solum libertatem ad oppositum, sed ipsam voluntatis essentiam tollit, cum contra naturam appetitus sit ferri in obiectum coactè, hoc est, contra naturalem inclinationem. Quod si ea quam Contra-Remonstrantes vrgent ratione Deus hominem conuertat, nullum nos discrimen videre ingenuè fatemur inter hominis & trunci viuificationem. Cum enim in homine quantumuis voluntate preedito ita operetur ex ipsorum placitis Deus, vt non possit non volun-

tas agere id quod agit, & sola conuersionis causa sit Spiritus gratia, non cooperante voluntate & hac ex innato principio reluctans Spiritui, ad obedientiam tamen potentia cui resisti nequit flectatur, ita quidem vt causa istius actus dici non possit, certe non alium hunc esse agendi modum censemus, quā si ex lapidibus filios Abraha esset factururus Deus, aut ex limo terra Adamum, aut si contra naturalem inclinationem molem aliquam saxeam sursum attolleret.

Ad extremum quaeritur (aiunt VValachri) vtrum sola Spiritus efficax gratia sit fidei & regenerationis causa, an etiam voluntas hominis. Hoc Remonstrantibus placet illud verò nostris. Illi enim ad nos alibi his verbis vsi: Videntur, inquiunt, sentire fratres ipsam fidem non esse voluntatis, sed Dei opus, rogamus igitur quis credat? Si homo est, ergo opus voluntatis, si huius opus, ergo proxima causa voluntas. Ex aduerso nostri, velle quidem hominis seu natura, sed bene velle, cuiusmodi est fides, solum esse gratia. Leydenses admittunt discrimen & Contra-Remonstrantes sibi contradicere arguunt.

DE PERSEVERANTIA SANCTORVM.

VValachri suam ponunt sententiam sic:
Nostris fatentur quidem eos qui Christo
vera fide insiti sunt, & viuificantē Spiritu praditi,

in grauissima peccata prolabi posse, vsq; adeo ut plurima Spiritus sancti χάρισμα amittant, nihilque sibi de proprijs viribus polliceri possint: sed iam neque prorsus, neque finaliter omni Dei gratia & fide iustificante excidere: eorum enim salutem in immutabili Dei amore fundatam & filij Dei pretiosissimo λόγῳ suffultam eiusdemque perpetua intercessione communitam esse, ac proinde super eius incertitudine non cruciari animo, sed ab inhabitante Dei Spiritu certiores fieri, eum qui cepit & fidei, & regenerationis bonum bonum opus, vsq; ad diem Domini nostri Iesu Christi, & exoptatissima gratia consecutionem perfecturum esse. Inde querunt: num hæc distinctio vsurpari possit, Dei filios sui respectu excidere fide, & regeneratione posse, non posse immutabilis Dei consilij & amoris intuitu. Affirmant (inquiunt) nostri, Remonstrantes negant.

Leydenles sententiam suam sic aperiuunt: Respondemus distinguendo inter certitudine de salute, & Dei erga nos fauore pro statu presenti, & pro statu futuro. Pro statu presenti, sicut quemlibet verè fidelem de fidei sua integritate certo persuasi esse posse & debere credimus; ita & de salutiferâ Dei erga ipsum beneuolentia certum quoque esse & debere iudicamus, nisi promissis Euangelicis diffidere, & de apertissimis Dei oraculis dubitare sustineat. Pro statu futuro certitudo vel absolutâ sit necesse est, nulli innitens conditioni ab homi-

ne prestanda qualem dari negamus, vel conditionalis pari semper cum ipsa perseveratione passu vadens, qua quis certus est de salute etiam in tempus futurum, siquidem in fide & pietatis studijs perseveret. Vtrum verò certus esse possit, se perseveraturum in fide non dixerimus, immo de hoc dubitare & laudabile nulli Christiano, & ad excitandum veternum & torporem animæ in religionis negotio perquam utile arbitramur. Sola hæc illi sufficeret certitudo, qua scit nec Deum, nec sufficiens Dei auxilium illi defuturum unquam, modo suis ipse non desit partibus, & peccato victas manus ultro dare velit.

Hæc de quinque capitibus. Post quorum propositionem ita Vvalachri: Neque in obscuro est, Remonstrantes quamplurimos præter hæc qua recitauimus controuersiarum Capita, longè plura intus alere, quibus ab Ecclesiarum Reformatarum confessione abeunt ut cunq; se huic herere simulent, adeoq; si in quinque illis controuersis ratio aliqua compositionis iniri possit; in tuto pacem Ecclesia futuram esse dicent. Negant, ut videtur, serio id Leydenses, & ad argumenta quibus Vvalachri hæc suam suspensionem probare conantur, ita respondent, ut tandem concludant hoc modo: Quare (ut responsionis nostra numeros in summam contrabamus) e a nobis post quinque compertas Controuersias dogma-

dogma-

dogmata impingunt Fratres, quae vel Remonstrantium non sunt: vel si sint, cum Confessione reformatarum Ecclesiarum non pugnant: vel, quae si falsae forent, nec directe tamen nec indirecte fidei saluifica compagem luxant: vel, qui incerti sunt & anonymi auctoris, vel quae ad librâ veritatis suspendantur, verissima esse comperiuntur. Deinde subiiciunt, esse quoque ea Contra-Remonstrantium nonnullorum, vel eorum qui Contra-Remonstrantium partes tuentur pronuntiata, quae partim à Catholica Ecclesia sententia, partim à Catechismo Palatino, & Confessione Belgicarum Ecclesiarum tot Martyrum sanguine confirmata abeuntia, partim nouitate sua suspecta, partim in Dei gloriam contumeliosa, & pietati noxia, scriptis publicis apud nostrates ventilantur, & non solum per Magistratus, sed etiam optimi ferè cuiusque animos ipsis adimunt, quin & extra Ecclesiam postos non parum offendunt, & doctrinam Reformatorum odiosissime insectandi ansam nulli non praebent. Ea ad haec capit a reuocabimus: De Reprobatione citra prauisionem peccati, etiâ infantium, de Creatione hominum ad interitum, Lapsu primorum parentum, Scriptura, & Formularum fidei auctoritate, Prouidentia diuina in malis actionibus, Pœnitentia, Causa infidelitatis, Iustificacione per fidem, Fidelium peccatis, Magistratus circa sacra auctoritate, Hæreticidïo, Moderacione adhibenda in rebus Theologicis, Articulorum inter nos, & Contra-Remonstrantes de Prædestinatione & annexis controuersorum necessitate.

Quic

Quicquid de his sit, cum ex narratione huius dissidij, quam parte prima fecimus, ut cunque innotescant, nolo in iis esse curiosior de modo conciliandi potius cogitandum est, sat barbarum dederunt quinque ista capita.

Dubitavi hic mecum aliquantulum num vel ad concordiam partium, vel ad lectoris utilitatem expediens foret, si singula harum quaestionum capita (prout ab exteris, sed religioni suae studiosis petiuerant tum Vvalachi Contra Remonstrantes, tum Leydenes Remonstrantes) ad Sacrae scripturae limam & rectae rationis dictamen reuocata diligenter examinarem, quibusnam in punctis a veritate & quousque recedant, exponerem, quid in iis tolerari, quid non possit arbitraria sententia pronunciarem. Verum cum illud tantae esse operae intelligerem, ut libelli huius (quae, ut pluribus seruiat, quam breuissimum esse volo) moles nimium inde augenda foret: cum item disputationes istae non nisi ab iis, qui non mediocrem & philosophiae & Theologiae cognitionem perceperunt, intelligi possint: qui autem tales sunt, facile sibi ea quae a nostris Doctoribus exacte satis & prolixè de hac materia differuntur, ea quoque quae tum contra Pelagium, Faustum, & Casianum seu Mafsilenses, qui naturalibus arbitrij nostri viribus nimium tribuebant, tum contra Manichaeos, qui libertatem arbitrij negau-

negau-

negantes homines malos natura, non electione tales esse asserabant, Sancti, Augustinus, Prosper, Fulgenius alijque Patres iam olim summa diligentia disputarunt; cū in quā, hanc sibi comparare ij qui sapientiæ fructum indesperant; facile possint, superuacanēum fore in hac re laborē meum credidi. Hoc solum admonēo vt tam Remonstrantes quam Contra-Remonstrantes iuxta sacræ Scripturæ regulam in hisce tam varijs quæstionibus etiam hanc vnā sereno iudicio pro salute sua dignentur examinare; Num scilicet passiōi Dñi nostri Pater æternus derogare dici deberet, si ob meritū vnus solius istius passiōis conferret in hac vita hominibus tā nobilia, tā supernaturalia, tam diuina charismata, vt per illa ita in nouas creaturas regenerarētur, ita iusti constituerentur, vt exuto veteri Adamo nō minus & in anima & in operatione essēt in oculis Dei recti, quā ante lapsum suū Adam per originalem iustitiam rectus fuit, vt (re-
2. Pet. 1.4 quam) *per hac eadem dona efficerentur diuini consortes natura, fugientes eius que in mundo est concupiscentia corruptionem*, vt & arbor et homo & fructus eius seu operatio coram tribunali Dei iudicari possint vera bona, hoc est talia, quæ æquiualeant non inferni æternis cruciatibus, non etiam vanis huius mundi vanitatibus, quæ ab Apostolo æstigmatantur vt stercore; sed alijs æternū duratur & su-

& supernaturalibus bonis. Tum si (vt confido futurum) iudicauerint, per huiusmodi Patris dispensationem nihil merito sui Filij incommodari, sed potius eundem Filium aliqua retributionis mercede honorari; inquirant ulterius, nū in eiusdem passionis Christi ignominiam cederet, si Pater cum ipsdem hominibus iam per prædicta charismata Filio suo incorporatis & per eius Spiritum clamantibus ad se Abba Pater, pacisceretur daturum se ipsis æternam in cælo beatitudinem non solum tanquam Filij sui cohæredibus, sed etiam tanquam ministris ac seruis suis sui que Filij fidelibus, hoc est, non tantum titulo hæreditatis (quo solo datur paruulis lauacro regenerationis ab originali culpa expiatis) sed etiam titulo mercedis pro prædictis operum fructibus, si nimirum huiusmodi opera ad sui (hoc est Dei) honorem & gloriam & in seipsis & in alijs hominibus promouendam exercerent. Ita tamen vt scire ipsi debeant, bonum istum operum fructum non posse se vlla ratione præstare, nisi ab actuali diuini spiritus motione ad id excitentur in eo que dirigatur & moueatur: hæc porro diuini Spiritus assistentiã cõferendã sibi esse nõ nisi ob meritũ solius Christi. Quod si hic iterũ (vt spero) cõpererint huiusmodi pactũ & sacre scripturæ admodũ esse cõsuetanũ, & passioni Dominicę tãtò honorificentius quanto

Ro. 17.
 Gal. 3.
 6.

quantò maioris arguitur esse virtutis & sapientia filios aut fratres non tantum scribere regni coheredes, sed etiam re ipsa efficaci operatione coronâ & regno sistere dignos, ita ut de ipsis in veritate dici possit: *Hi vicerunt*

Hebr. 11. regna, operati sunt iustitiâ, adepti sunt repromissiones. Quoniam Deus tentavit eos & inuenit illos dignos se. Facile intelligent (in quo vtrique id est, tam Remonstrantes, quam Contra-Remonstrantes à Catholicæ Ecclesiæ doctrina in hac materia adhuc discrepant) inter prædestinationis effectus seu media ad eius executionem ab æterno à Deo ordinata adnumerari posse & debere huiusmodi gratiam quæ ad prædestinatum finem ordinetur tanquam meritum ad præmium seu mercedem. Quam gratiam si Contra-Remonstrantes admitterent, etiam arbitrij libertatem in bonorum operum fructibus proferendis fateri utique se oportere intelligerent, ita nimirum ut voluntas humana à Dei gratia non contra naturam violenter torqueatur, sed à peccati corruptione sanata supra naturam suam cum iubilo eleuetur. Nam ubi voluntas electione libera non operatur, ibi nec laudis, nec vituperij adeoque nec mercedis aut præmij ratio seruari potest. His terminis inclusa stat apud Catholicos omnis de prædestinatione eiusque annexis disputatio: ut videlicet homini quod ad salutem consequendam faci-

fiat ex solis naturæ viribus nihil omnino
 tribuatur, Diuinæ quoque gratiæ talis ad-
 scribatur efficacia, quæ arbitrij libertatem
 non tollat è medio, sed ad ea præstada opera
 confirmet & roboret; propter quæ in futuro
 post hanc vitâ iudicio iustâ iudicis sententia
 prædestinatum sibi finem possit obtinere; in
 ea nimirum formula quam iudex ipse serua-
 turum se prædixit Matt. 25. 34. *Venite benedi-
 cti Patris mei; possidete paratum* (i. prædestinatū)
vobis regnū à constitutione mundi. Possidete, in-
 quam, non solum quia viua mei corporis &
 meo spiritu regenerata estis mēbra; sed etiam
 ob aliam causam: *Quænam ista? Esuriui enim,
 & dedistis mihi manducare, sitiui & c. verbo di-
 co: ea opera, pro quib. Deus promisit Abrahe*
Ego (ero) merces tua magna nimis. & Iudex A-
postolis suis: cū maledixerint vobis homines & c.
*gaudete & exultate, quoniam merces vestra copi-
 osa est in calis.* Hæc inquam, velim tranquillo
 & pacato à passionibus animo perpendant
 Remonstrantium & Contra-Remonstrantiū
 singuli. In hos enim limites si intrauerint, nō
 erit tam periculosa, vt nunc est, inter eos dis-
 sensio. Salua enim arbitrij libertate ac bono-
 rum operum pretio, de obiecto aut ordine
 prædestinationis error intolerabilis non
 facile incurritur: dummodo nihil tri-
 buatur naturæ soli, sed totum gratiæ.

Gen. 15. 1

Mat. 5. 12

P

Quod

Quod enim nonnulli ex Remonstrantibus
 Aduersariorum suorum de prædestinatione
 crudas sententias easdem esse dicunt, quas
 rigidissimi quique Papistarum & Inquisitionis
 Hispanicæ præfecti defendunt: quasi & inter
 nos Catholicos æquè sit periculosa de præde-
 stinatione disputatio, atque est inter ipsos
 Hoc (vt & multa alia) ideo solum dicunt,
 Hispanici & papistici nominis inuidiâ in ad-
 uersarios suos possint deriuare. Nam cum
 negari non possit, Deum, si voluisset, ita hunc
 mundum administrare, ita gratiæ suæ thesaurum
 aperire potuisse, vt multo plures homi-
 nes fidem, pænitentiam, & quicquid condi-
 tionum in Dei mente ad prædestinationem re-
 quiratur, re ipsa fuissent accepturi, adeoque
 prædestinationis, non minus quam ij qui nunc
 ea donati sunt, capaces, ab æterno potuerint
 præuideri; Nec tamen ita Deus iustus & Misericors,
 hoc facere voluerit: Certe, quod
 præcisè prædestinationis attinet ordinem
 nulla est ratio, cur Remonstrantes ex absolute
 singulorum saluandorum prædestinatione
 quippiam absurdi putent inferri posse, quod
 non etiam ex ipsorummet sententia deducere
 queat. Quid enim respondebunt si quis ex ip-
 sis quærat, cur Deus Tyrijs & Sydonijs non
 ostenderit ea signa, quibus testatur veritas
 Matth. 11. v. 21. eos fuisse conuertendos & in
nerè ac cilicio pænitentiam acturos? Si ipsis, vt
 multa

multis adhuc hodierna die infidelibus huiusmodi media consequendæ pænitiæ Deus in tertio suo, quod ponūt Remonstrâtes, decreto conferre statuisset; utique in quarto decreto, prædestinatorum libro simul cum alijs ascribere eos potuisset. Cur tot paruulis gentilium, tot adultis non offert ea salutis remedia, quibus nos cum Iudæis obdurati frequenter abutimur, ipsi autē ad salutē omnino vsuri fuissent? Nūquid quia *cuius ipse vult, miseretur*, adeoq; decreto absoluto cōgrua salutis media cui vult attribuit, cui nō vult, nō tribuit, quantūuis sufficiētia de omnibus? Quid ergo interest, siue ideo dare mihi Deus salutis media cōgrua decreuerit, quia prius ad salutē ipsā absolutē me elegerit; siue ideo ad salutem me elegerit, quia cōditionem ad electionem requisitam ipse mihi absoluto etiam decreto prius tribuit? Sicut enim præter eos qui absoluto decreto ad salutem sunt electi, alius nemo de facto eam consecuturus est, ita nec præter eos, quos congrua gratia donare Deus absoluto decreto statuit, alius quisquā prædestinatione aut salute de facto gauisurus est. Nihil ergo ex prædestinationis ordine quoad diuinam bonitatem aut nostram necessitatē oriri potest discriminis. Verum hic tota recidit difficultas, ne quis vel per absolutū Dei decretū libertatē nostram tolli existimet, vel media salutis nostræ de facto profutura nō omnino gratis sed ob dispositionē nostram decerni nobis credat.

Ex

Ex quibus & tertium infertur nō minus dilige-
 genter attendendum: Nimirum Reprobos nō
 fatali quadam necessitate aut irresistibili cor-
 ruptionis impetu, vt grauia solent deorsum,
 ita in peccatum & consequenter in æternam
 damnationē ruere. Sed tantū habere gratuito
 sibi oblatū Dei auxiliū, quo præcepta sibi à
 Deo posita siue mediatè siue immediatè sunt
 potētes adimplere; atq; adeo peccata quacū-
 que deuitare, & hoc faciendo vitam æternam
 obtinere. Hæc tria apud Catholicos tenentur
 respectiue omnes, qui conciliare simul ea nō
 possunt, captiuo in obsequium fidei intelle-
 ctu credere. Quonam vero modo conciliari
 commodius possint, fraternitatis communi-
 one salua, Doctoribus non autem rudi populo
 disputari permittitur; Faciuntque id Docto-
 res nostri tantò modestius, quantò sua sciunt
 dogmata non à semetipsis sed ab alio, quem
 omnes agnoscunt, iudice, vbi opus fuerit aut
 Ecclesiæ vtile, siue approbanda siue reijci-
 enda & damnanda esse. Porro euitatis præ-
 dictis scopulis & libertate arbitrij salua, fa-
 cile apparet, hominem, si in peccatum ruat,
 habere cur sibi, non autem Deo aut fato cui-
 piam lapsum suum imputet, adeoque quod
 puniri ob peccatum illud ita libera volunta-
 te commissum debeat. Nam certè si ita nece-
 sario homo in peccatum rueret, vt Con-
 tra-

tra- Remonstrantes docent, omnino peccatū illud ita commissum, peccatum non esse dicendum adeoque nec pœna mulctandum existimo. Quis enim ob id puniri debeat quod vitare aut corrigere non potest?

Verum frustra fortassis, hanc ego Reformatis nostris nimium iam dudum exosam Catholicæ Ecclesiæ doctrinam pro conciliandis vtrimque animis suggero, præsertim cum non rarò plerique eorum & rationes has nostras cõtempserint, & S. Scripturæ testimonia sinistra interpretatione violarint. Itaque de alio ineundæ concordia remedio cogitandum: tali scilicet, quod in omnem euentum efficax, nec per cauillam valeat eludi, nec per contumaciam impunè contemni.

